

UNIVERSITAS - HISTORIA

TANULMÁNYOK A 70 ÉVES SZŐGI LÁSZLÓ TISZTELETÉRE

Szerkesztette:

Draskóczy István, Varga Júlia, Zsidi Vilmos

A szerkesztésben részt vett:

Hős János és Kmety Adrien

Technikai szerkesztő:

Toma Katalin

Magyar Levéltárosok Egyesülete
Budapest, 2018

Magyar Levéltárosok Egyesülete kiadványai 16.

A kiadvány megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap és a Magyar Felsőoktatási
Levéltári Szövetség támogatta

Nemzeti Kulturális Alap

Készült az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár, valamint az MTA-ELTE
Egyetemtörténeti Kutatócsoport közreműködésével

A borítón: Hartmann Schedel: Liber Chronicarum, Padova (részlet)
(ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár)

Tördelő szerkesztő: Varga Júlia
Az ünnepelt fényképét készítette Zsidi Vilmos, Újvidéken
A borítót tervezte: Acsai János

Kiadja a Magyar Levéltárosok Egyesülete
www.archivportal.hu/hu/magyar-leveltarosok-egyesulete
Felelős kiadó: Dr. Kenyeres István

ISBN 978-615-5622-01-4

A nyomdai munkálatokat az EPC Nyomda, Budaörs végezte
Felelős vezető: Mészáros László

© Szerzők, 2018
© Szerkesztők 2018

Minden jog fenntartva
Printed in Hungary

TARTALOM

TABULA GRATULATORIA	9
Köszöntő (Kenyeres István)	13
Derű, optimizmus, bölcsesség...(Kálóczi Katalin köszönti Szögi Lászlót nyugdíjba vonulása alkalmából, 2013. július 16-án)	18
Levéltárak és egyetemtörténetek – interjú Szögi Lászlóval (Készítette: Vér Eszter Virág)	20
OKTATÁSTÖRTÉNET	
1. Középkor és kora újkor	
● Bilkei Irén: A wittenbergi protestáns egyetem 16. századi zalai hallgatóinak társadalmi háttere. <i>The Social Background of the 16th-Century Students from Zala County of the Protestant Wittenberg University</i>	31
● Bozzay Réka: Utrechti pénzforrások: Anna Everwijn hagyatéka az egyetemen. <i>Financial resources at the University of Utrecht: The foundation of Miss Anna Everwijn</i>	39
● Haraszti Szabó Péter: Primus inter pares? A prágai egyetem helye a magyar diákok régió belüli peregrinációjában. <i>Primus inter pares? The Place of the Prague University in the Intraregional Peregrination of Hungarian Students</i>	53
● Heilauf Zsuzsanna: A kassai jezsuita egyetem és hallgatósága. <i>The Jesuit University of Kassa (Košice) and its Students</i>	67
● Kelényi Borbála: Magyarországi diákok mindennapjai a középkori Krakói Egyetemen. <i>Everyday Life of Students from the Hungarian Kingdom at the Medieval University of Kraków</i>	81
● Robert Offner: Milyen egyetemeket látogattak az erdélyi és magyarországi orvostanhallgatók, illetve azok közép-európai kollégái a 16. században? <i>Which Universities did the Transylvanian and Hungarian Medical Students, and their Central European Colleagues, Attend in the 16th Century?</i>	105
● Simon Katalin: Az alsófokú oktatás színhelyei Budán a 18. század végétől a 19. század közepéig. <i>Places of primary education in Buda from the end of the 18th century until the middle of the 19th century</i>	121
● Tar Attila Szilárd: A Göttingeni Egyetem hatása Magyarországon. <i>The influence of the University of Göttingen in Hungary</i>	133
	5

- Tóth Krisztina: Esztergom megyei diákok egyetemjárása a késő középkorban. *The University Studies of Students from Esztergom County in the Late Middle Ages* 143
- 2. 19–20. század**
- Batalka Krisztina: A műegyetemi hadikórház (1914–1918). *The Military Hospital of the Technical University (1914–1918)* 153
- Borsodi Csaba: Forradalmi bizottságok, munkástanács az ELTE-n. *Revolutionary Committees and the Workers' Council at Eötvös Loránd University (ELTE) in 1956* 165
- Durovics Alex: A Pozsonyi Líceum hallgatói a 19. század első felében. *Students of the Lyceum in Pozsony (Bratislava) in the First Half of the 19th Century* 179
- Gazda István: Fizika tankönyvek, műszaki és népszerűsítő fizikák Magyarországon a reformkorban és az abszolutizmus időszakában (1825–1860). *Physics Coursebooks, Technical and Popularizing Physics in Hungary in the Reform Era and in the Age of Absolutism (1825–1860)* 197
- Héjja Julianna Erika: A közigazgatási tisztviselőkkel szemben támasztott képzési és képesítési előírások 19. századi történetéből. *Education and Qualification Requirements of Public Servants from the History of the 19th Century* 217
- Juhász Réka Ibolya: Bihar megyei diákok a Nagyváradi Királyi Jogakadémiaán 1801 és 1830 között. *Students from Bihar County at the Royal Law Academy of Nagyvárád (Oradea) between 1801 and 1830* 227
- Kapronczay Károly: Lengyel „földalatti” hazai és emigrációs iskolák a második világháború éveiben. *Polish “Underground” Domestic and Emigrational Schools during World World II* 241
- Karády Viktor: Egy nagy kutatás margójára. Nemesek, keresztények, zsidók a peregrinus diákságban (1850–1918). *On a Major Research: Aristocrats, Christians, and Jews among Peregrine Students (1850–1918)* 253
- Kelemen Elemér: A középiskolai tanárképzés hazai változásainak jogszabályi háttere (1777–2010). *The Legal Background of the Changes in Secondary Teacher Education in Hungary (1777–2010)* 267
- Kiss Márton: A gondnoki intézmény kialakulása a Magyar királyi József Műegyetemen. *The Development of the Wardenship at the Hungarian Royal Joseph Technical University* 283
- Kissné Bognár Krisztina: A zeneakadémia működése és hallgatói (1875–1919). *The Operation and the Students of the Music Academy 1875–1919* 293

- Lengvári István: Az Erzsébet Tudományegyetem oktatói. Kutatási lehetőségek egy új adatbázis kapcsán. *Professors of the Pécs Erzsébet University. Research possibilities based on a new database* 303
- Mészáros Andor: A cseh tartományok iskoláinak magyarországi diákjai a 19. században. *Students from Hungary at Schools in Bohemian Provinces in the 19th Century* 309
- Molnár László: A Testnevelési Főiskola 1956-ban. *The University of Physical Education in 1956* 317
- Mózy Gergely: Az újkori Székesfehérvár első felsőoktatási intézménye. *The First Higher Education Institution of the Modern Period in Székesfehérvár* 337
- Osváth Zsolt: „...Okleveles Kertésznek elismerjük és valljuk..” Okályi Iván műkertészi képesítő oklevele. *Iván Okályi's Horticulturist Certificate* 351
- Patyi Gábor: Visszatérés az eredethez: a szakmai tanárképzés megújulásának történeti előzményei az 1930-as években. *Back to the Origins: the Historical Background of the Reform of the Vocational Teacher Education in the 1930s* 369
- Pál-Antal Sándor: Jogakadémia Marosvásárhelyen. *The Law Academy in Marosvásárhely (Târgu-Mureş)* 379
- Sasfi Csaba: Érdemelv és mobilitás – ígérvények és esélyek. Az iskolázás egy történeti modellje. *Merit Principle and Mobility: Promissory Notes and Chances. A Historical Model of Education.* 391
- Sigmirean, Cornel: The Catholic Network: Romanian Students from Transylvania at European Universities. *Katolikus hálózat – Erdélyi román diákok az európai egyetemeken* 399
- Tilcsik György: Adatok a Felsőlvői Evangélikus Tanítóképző Intézet Elemi Mintaiskolájának 1848 előtti működéséhez. Az iskola 1847 februárjában kiadott tájékoztatója. *Information about the Pre-1848 Operation of the Primary Model School of the Evangelical Educational Institute in Felsőlvő. Information Booklet Issued by the School in February 1847* 415
- Török József: A Hittudományi Kar a budapesti egyetemen 1870–1950. *The Faculty of Theology at the Budapest University 1870–1950* 439
- V. Molnár László: Keresztúri Ferenc, a Moszkvai Egyetem orvos-professzora és dékánja. *Ferenc Keresztúri, Professor of Medicine and Dean of the Moscow University* 447
- Vajda Tamás: Egyetemi órai jegyzetek a kolozsvári Akadémiai Könyvtárban (1872–1919). *Notes from University Lectures in the Academic Library of* 459

Kolozsvár (1872–1919)

- Varga Júlia: Politikai küzdelmek a századfordulón a budapesti Egyetemi Körben (1888–1899). *Political Struggles at the Turn of the Century in the University Circle of Budapest 1888–1898* 475
- Zsidi Vilmos: A Keleti Múzeum. *The Oriental Museum* 489

TÖRTÉNELEM SEGÉDTUDOMÁNYAI

- Bernád Rita: A lovagkirály egyházi pecséteken – Szent László ábrázolása a romániai katolikus plébániák pecsétjein. *THE KNIGHT-KING ON ECCLESIASTICAL SEALS. The Representation of Saint Ladislaus on Romanian Catholic Parish Seals* 495
- Bertényi Iván: Az Egyetemi Könyvtár Dante-kódexének heraldikai problémái. *The Heraldical Problems of the Dante Codex of the University Library* 525
- Draskóczy István: A Mátyás-kor erdélyi sókamaraispánjai a kincstári reform után. *The Transylvanian Salt Chamber Bailiffs of the Era of Matthias Corvinus after the Treasury Reform* 541
- Fazekas István: Egy 16. század közepi kancelláriai formuláriumos könyv tanúságai. *The Testimony of a Mid-16th-Century Chancellery Formulary Book* 551
- Monok István: A könyvtár múzeuma, vagy a múzeum könyvtára? Egy közép-európai történet magyar példákkal. *The Museum of the Library or the Library of the Museum? A Central European History with Hungarian Examples* 567
- Reisz T. Csaba: Szép(ligeti) kis história. *A Little Story from Szépliget* 577
- Ujváry Gábor: Hóman Bálint 1918–1919-ben. *Bálint Hóman in 1918–1919* 589
- Vörös Boldizsár: A pöröly lecsapott. Karikatúrák a Magyarországi Tanácsköztársaságban. „*The Sledgehammer Stroke*” *Caricatures in the Soviet Republic of Hungary* 603
- Zsoldos Attila: A gyűlések rendje. *The Agenda of the Assemblies* 615
- Szögi László szakirodalmi munkássága 1973–2018 – összeállította Kiss Márton 627
- Képmelléklet 669

Kelényi Borbála¹

Magyarországi diákok mindennapjai a középkori Krakkói Egyetemen

A Krakkói Egyetemen 1400–1526 között összesen 4476 – bizonyosan vagy feltételezhetően – magyarországi hallgató tanult, ami azt jelenti, hogy majdnem a diákok ötöde hazánkfia volt (arányuk átlagosan 17,4%).² Az egyetem forrásadottságai szerencsések, ugyanis nemcsak a beiratkozók és az *artes* fakultáson fokozatot szerzők listái, hanem az intézmény mindennapjairól, apró-cseprő ügyeiről 1469-től kezdve tudósító *Acta Rectoralia* is fennmaradt.³ A rektor előtt megvitatott ügyekről 1526-ig pontosan 2900 feljegyzést találunk, közülük 446 bejegyzés összesen 393 magyarországi tanulót említ. A forrásban rejlő lehetőségeket már számos kutató felfedezte, de a teljes magyarországi diákságra vonatkozó adatok feldolgozására még nem került sor.⁴ Jóllehet a

---

¹ A szerző az MTA–ELTE Egyetemtörténeti Kutatócsoport (213TKI738) tagja.

² Kelényi Borbála: Magyarországi diákok a Krakkói Egyetemen a középkorban. In: *Haraszti Szabó Péter – Kelényi Borbála – Szőgi László: Magyarországi diákok a Prágai és a Krakkói Egyetemeken. 1348–1525. I.* (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 2.) Bp. 2016. 52., 61–62.; *Haraszti Szabó Péter – Kelényi Borbála – Szőgi László: Magyarországi diákok a Prágai és a Krakkói Egyetemeken. 1348–1525. II.* (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 2.) Szerk. Draskóczy István. Bp. 2017. 13.

³ *Acta rectoralia almae universitatis studii Cracoviensis inde ab anno MCCCCLXIX.* I–II. Ed. Wladislaus Wislocki – Stanislaus Estreicher. Cracoviae 1893–1909.

⁴ *Jan Ptaśnik: Obrazki z życia żaków Krakowskich w XV i XVI wieku.* (Biblioteka Krakowska) Krakowie 1900.; *Divéky Adorján: A krakkói magyar diákok életéből.* Vasárnapi Ujság 53. (1906) 11. sz. 174–175.; *Antoni Karbowniak: Studya statystyczne z dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1433/4–1509/10.* In: *Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce* 12. (Wydawnictwo Akademii Umiejętności w Krakowie) Kraków 1910. 1–82.; *Jan Dąbrowski: Kraków a Węgry w wiekach średnich.* Kraków 1911. 61–66.; *Kovács Endre: A krakkói egyetem és a magyar művelődés. Adalékok a magyar-lengyel kapcsolatok XV–XVI. századi történetéhez.* Bp. 1964. 184–185.; *Tonk Sándor: Erdélyiek egyetemjárása a középkorban.* Bukarest 1979. 107–113.; *Antonina Jelicz: Das alte Krakau. Alltagsleben vom 13. bis zum 15. Jahrhundert.* Leipzig 1981. 206–208.; *Zolnay László: Fény és árnyék a középkori Magyarországon.* (Kozmosz Könyvek. Az én világom) Bp. 1983. 138–140.; *Marcin Baster: Students' Everyday Lives in the Colleges of the University of Cracow in the Sixteenth Century.* In: *Frühneuzeit-*

rektor elé került ügyek nagy része pénzügyletekkel (különböző kölcsönök, zálogok, tartozások és adósságok megadása vagy meg nem adása), illetve az egyetem rendje elleni vétségekkel foglalkozik, a diákok egymás közötti (sokszor nemzetek közötti) csetepatéiról és kényes erkölcsi ügyeikről is találhatók feljegyzések. Az egyes pénzügyletek mögött az utókor szerencséjére a mindennapi élet számos mozzanata elevenedik meg.⁵

A diákok mindennapjai természetesen legfőképpen a tanulással teltek. Az órák reggel 5–7 között kezdődtek, a szorgalmasabb hallgató napi 10–12 órát tanult.⁶ Mindemellett jutott idejük a tanulányaikhoz szükséges anyagiak elő-

---

liche Universitätskulturen. Kulturhistorische Perspektiven auf die Hochschulen in Europa. (Beihefte zum Archiv für Kulturgeschichte 65.) Hrsg. Barbara Krug-Richter – Ruth-E. Mohrmann. Köln–Weimar–Wien 2009. 109–118.; *Stanisław Andrzej Sroka*: A magyar diákok mindennapi élete a Krakkói Egyetemen a középkorban. Mandula- virágzás tudományos napok. 2013. febr. 25. Tudományegyetem. A Pécsi Egyetem és hallgatói a középkortól napjainkig. Szerk. Font Márta. Pécs 2013. 10–12.; *Stanisław Andrzej Sroka*: Každodenný život uhorských študentov na Krakovskej univerzite v stredoveku. In: Poznávanie dejín Slovenska. Pramene, metódy a poznatky. Ed. Marcela Domenová – Drahoslav Magdoško. Prešov–Košice 2015. 165–174.; *Romana Štangová*: Krakovská Bursa Hungarorum v stredoveku. Štúdie z histórie. Historia Nova 9. (2015) 33–45.; *Wiktor Szyborski*: O obyczajach i ceremoniach uniwersyteckich. Alma Mater. Miesięcznik Uniwersytetu Jagiellońskiego 194. (2017) 24–29. A más egyetemeken tanuló középkori magyarországi diákok mindennapjainak feltárása alig indult meg. Ez egyrészt annak köszönhető, hogy a másik, legtöbb hazánkfiát érdeklő egyetem, a bécsi *universitas* esetében még nem történt meg a rektori akták kiadása, kutatásuk is csak a közelmúltban kezdődött meg (Andrea Bottanova foglalkozik vele PhD disszertációjában). Másrészt, ami az olasz egyetemeket illeti, egyelőre nem áll rendelkezésünkre hasonló gyűjtemény. Harmadrészt a többi nyugat-európai intézményben igen kevés magyarországi hallgató fordult meg (a párizsi egyetem mindennapjairól legújabban Novák Veronika tartott előadást, írott változatának publikálása folyamatban van). A 16. századi tanulók mindennapjaival foglalkozik Szabó András a wittenbergi Coetus Ungaricus tárgyaló monográfiájában. Vö. *Szabó András*: Coetus Ungaricus. A wittenbergi magyar diáktársaság. 1555–1613. (Humanizmus és reformáció 37.) Bp. 2017. 34–42.

⁵ *Sroka, S.*: A magyar diákok mindennapi élete i. m. 10–12.

⁶ *Nathan Schachner*: The Medieval Universities. London 1938. 320.; *Tonk S.*: Erdélyiek egyetemjárása i. m. 107.; *Hastings Rashdall*: The Universities in Europe in the Middle Ages. I–III. Eds. F[rederick] M[aurice] Powicke – A[lfred] B[rotherston] Emden. Oxford 1997. (Reprint.) III. 401.; *Baster, M.*: Students' Everyday Lives i. m. 111.; *Paul W. Knoll*: "A Pearl of Powerful Learning" The University of Cracow in the Fifteenth Century. (Education and Society in the Middle Ages and Renaissance 52.) Leiden–Boston 2016. 201–202.

teremtésére és a szórakozásra is.⁷ Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy a tanulmányban bemutatott esetek talán túlságosan negatív képet festenek a korabeli diákságról, hiszen a bíróság elé kerülő ügyek jellemzően konfliktusokról szólnak.

Az egyetemi polgárrá válás első feltétele a beiratkozás, majd díjának kifizetése és az eskü letétele volt.⁸ Átlagosan legkorábban 15 éves kor körül lehetett beiratkozni.⁹ Az egyetemisták mindennapjait rögtön a beiratkozás után egy fontos esemény határozta meg: a gólyának, sárga- vagy zöldcsőrnek (*beanus*) nevezett, újonnan érkezett diákokat ugyanis már a középkorban is beavatási szertartásnak vetették alá, amelynek során a „bárdolatlan vadállatból” az egyetemhez méltó diák lett. Ez a szertartás volt a *beania*, azaz az újoncok beavatása, akiket „meg nem szelídített állatoknak” vélték, szamarakhoz vagy más állatokhoz hasonlították, és teljes jogú egyetemi diákká csak a *depositio beanae* nevű, megalázó szidalmakat tartalmazó szertartás után váltak, amelynek folyamán Közép-Európában „levágták a diákok szarvát”.¹⁰

A szokás – amelyet az újraalapításkor a volt prágai diákok és profeszszorok hoztak magukkal¹¹ – minden bizonnyal Krakkóban is a kezdetektől létezett, bár igen kevés adat maradt fenn róla. Először 1489-ben említik,¹² a Jeruzsálem Bursa 1498. évi szabályzatának 4. pontja az áráról intézkedett,¹³ míg

---

⁷ A tanulmányokhoz szorosan kapcsolódó, a diákok könyvtárára irányuló kutatás eredményeit a szerző egy másik tanulmányában tervezi összefoglalni. *Kelényi Borbála: Krakkói diákok könyvtára a középkorban* (megjelenés alatt).

⁸ Habár felvételi vizsga nem volt, de a beiratkozási díj ki nem fizetését bűncselekményként kezelték. *Tonk S.: Erdélyiek egyetemjárása* i. m. 91.; *Szymborski, W.: O obyczajach* i. m. 23.

⁹ A magyarországiak valószínűleg valamivel idősebbek voltak, amikor megkezdték egyetemi pályafutásukat. *Tonk S.: Erdélyiek egyetemjárása* i. m. 98.; *Krzysztof Boroda: Studenci Uniwersytetu Krakowskiego w późnym średniowieczu*. Kraków 2010. 43.

¹⁰ A név a francia *bec-jaune*, azaz zöldcsőr kifejezésből ered. A szokás célja nemcsak a megalázás volt, hanem hogy az újonc diákok régi, rossz szokásaiktól megváljanak és türelmesek legyenek. *Ptaśnik, J.: Obrazki* i. m. 20–26.; *Schabner, N.: The Medieval Universities* i. m. 315–317.; *Helene Wieruszowski: The medieval university. Masters, students, learning*. (Anvil books 90.) New York 1966. 104.; *Tonk S.: Erdélyiek egyetemjárása* i. m. 92.; *Jelicz, A.: Das alte Krakau* i. m. 208.; *Feliks Kuryk: Nauk przemożnych perla*. (Dzieje Narodu i Państwa Polskiego I. 15.) Kraków 1986. 78–79.; *Rainer Cristoph Schwinges: Student education, student life*. In: *Universities in the Middle Ages*. (History of the university in Europe 1.) Ed. Hilde de Ridder-Symoens. Cambridge 1992. 229–230.; *Rasbdall, H.: The Universities in Europe* i. m. III. 376–385.; *Szymborski, W.: O obyczajach* i. m. 24.

¹¹ *Ptaśnik, J.: Obrazki* i. m. 22–25.; *Szymborski, W.: O obyczajach* i. m. 24.

¹² *Acta rectoralia* i. m. I. Nr. 1228.; *Ptaśnik, J.: Obrazki* i. m. 26.

¹³ *Antoni Karbomiak: Ustawy bursy krakowskiej „Jeruzalem” (1453–1841)*. *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce* 6. (1890) 121.; *Ptaśnik, J.: Obrazki* i. m. 26–

az egyetem 1511. évi statútumai megszüntették azt, hangsúlyozva, hogy az erre fordított pénzt a diákok költség inkább könyvekre.¹⁴ A depozitor a következőképpen csúfolódott a krakkói beánokkal: „Ó, beanie, meg nem szelídített állat! Joggal neveztetik számárnak, mert a beszéde unalmas, viselkedése nevetlen, minden mértéken felül goromba mindenben, bármihez is fog. A beán szégyentelen, úgy viselkedik, hogy gyakran nemcsak a szokások ellen vét, hanem még a természet ellen is. Testrésztét, melyet a természet elrejtteni parancsol, a beán mások előtt előveszi, hogy a sarkokon vizeljen. Ujjait belemártja az ételek zsírába, amelyik aztán az ujjain levő piszokkal visszafolyik a tálba, amivel a lakoma más résztvevőit okádásra ingerli.”¹⁵

Az egyetemek nemcsak a beiratkozást és a tanulmányokat, hanem a diákok tanulmányokon kívüli viselkedését is szabályozták.¹⁶ A Krakkói Egyetem rektorának 1425. évi beszéde a következőket írta elő a hallgatók viselkedését illetően: a diák legyen alázatos, reggel keljen korán, viseljen egyszerű ruhát és sötét cipőt, ne törődjön a hajával, tartózkodjon a tanítója mellett, vegyen részt a miséken, imádságokban, tartózkodjon mindenféle női társaságtól, kerülje el a kocsmát és más gyanús helyeket, ne csavarogjon éjszaka, ne hordjon fegyvert, a veszekedést, verekedést kerülje, tartózkodjon társai és a professzorok szóval vagy tettel való megsértésétől, ne kockázzon és ne is sakkozzon.¹⁷ Az egyetem

---

27.; *Baster, M.*: Students' Everyday Lives i. m. 117.; *Boroda, K.*: Studenci i. m. 288.; *Szymborski, W.*: O obyczajach i. m. 25.

¹⁴ Conclusions universitatis Cracoviensis: ab anno 1441 ad annum 1589. (Archiwum Komisji do Dziejów Oświaty i Szkolnictwa w Polsce 2.) Red. Henryk Barycz. Kraków 1933. Nr. 167.; *Ptasnik, J.*: Obrazki i. m. 27–28.; *Jelicz, A.*: Das alte Krakau i. m. 208.; *Kiryk, F.*: Nauk przemożnych i. m. 79.; *Baster, M.*: Students' Everyday Lives i. m. 117.; *Boroda, K.*: Studenci i. m. 288.; *Uruszczak, W.*: Powstanie Uniwersytetu i. m. 21.; *Sroka, S.*: A magyar diákok mindennapi élete i. m. 10–12.; *Sroka, S.*: Každodenný život uhorských študentov i. m. 171–172.; *Szymborski, W.*: O obyczajach i. m. 24.

¹⁵ Stanisław Sroka fordítása. *Maria Kowalczykówna*: Trzy zabytki prozy żakowskiej w rękopisach Biblioteki Jagiellońskiej. Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej 19. (1969) 70–71. *Sroka, S.*: A magyar diákok mindennapi élete i. m. 12.; *Sroka, S.*: Každodenný život uhorských študentov i. m. 171.

¹⁶ *Boroda, K.*: Studenci i. m. 282–287.

¹⁷ *Maria Kowalczyk*: Krakowskie mowy uniwersyteckie z pierwszej połowy XV wieku. (Źródła do Dziejów Nauki i Techniki 8.) Wrocław–Warszawa–Kraków 1970. 42., 45–46., 60. (42. lábjegyzet), 155.; *Krzysztof Stopka*: De disordine et disoboedientia. Nieobyczajność studencka na Uniwersytecie Krakowskim w dawnych wiekach. *Alma Mater*. Miesięcznik Uniwersytetu Jagiellońskiego 95. (2007) 15.; *Wacław Uruszczak*: Powstanie Uniwersytetu w Krakowie w 1364 Roku. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 66. (2014) 21. (19. lábjegyzet); *Sroka, S.*: A magyar diákok mindennapi élete i. m. 11.; *Sroka, S.*: Každodenný život uhorských študentov i. m. 167.; *Szymborski, W.*: O obyczajach i. m. 23. Hasonló viselkedést vártak el a kollégiumok tagjaitól is. *Lásd Rashdall, H.*: The Universities in Europe i. m. III. 365–366.; *Léo Moulin*:

professzora, Stanislaw ze Skarbimierza (Stanislaus Skarbirzski) 1431. körüli beszédében ostromozta a kicsapongó életet élő diákokat, akik szerinte az egyetemről egyenesen a fogadóba mennek, ahol bolondokkal és nőekkel töltik idejüket, éjszaka mulatnak, de az órákon alszanak, valamint nem fejezik be tanulmányaikat.¹⁸

Az bizonyos, hogy a magyarországi diákok sem (mindig) tartották be a szabályokat. 1475-ben Leudischit Györgyöt – a későbbi szepesi őrkanonokot (1481) és éneklőkanonokot (1482–1495) – kicsapták a Jeruzsálem Bursából és börtönbe vetették, mivel megsértette a szabályokat.¹⁹

Az egyetemi tanulmányok a középkorban sokba kerültek. A diákok kiadásai három részre oszthatók: egyrészt a már említett díjakra (beiratkozás, gyakorlatok és előadások, illetve vizsgák díja), másrészt a mindennapi megélhetés (lakhatás, étkezés, könyvvásárlás, stb.), valamint a hazautazás költségeire, illetve egyéb, váratlan kiadásokra (betegség, büntetés, stb.).²⁰ Krzysztof Boroda szerint a ahhoz, hogy valaki a 15. század második felében három év alatt a borostyánkoszorús fokozatot elérje, 882,5–2024 lengyel garast (29,42–67,47 forintot) kellett kifizetnie a tanulmányaira. A mesteri fokozat megszerzése még többre került. Kétévnnyi tanulás során 1154–2702 lengyel garast (38,47–90,07 forintot) költött a diák.²¹

Średniowieczni szkolarze i ich mistrzowie. Przekł. Halina Lubicz-Trawkowska. Gdańsk–Warszawa 2002. 23.; *Krzysztof Baczkowski*: Kollegien an der Krakauer Universität im 15. und 16. Jahrhundert. Ihre Entstehung und Entwicklung. In: Die universitären Kollegien im Europa des Mittelalters und der Renaissance. Les collèges universitaires en Europe au Moyen Âge et à la Renaissance. (Aufbrüche. Interkulturelle Perspektiven auf Geschichte, Politik und Religion 4.) Hrsg. Andreas Sohn – Jacques Verger. Bochum 2011. 195.

¹⁸ *Zofia Kozłowska-Budkova*: Stanisława ze Skarbimierza mowa o złych studentach. Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej 15. (1963) 11–21.; *Stopka, K.*: De disordine i. m. 15–16.; *Boroda, K.*: Studenci i. m. 283.; *Szymborski, W.*: O obyczajach i. m. 23., 27.

¹⁹ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 377.; *Haraszti Szabó P.* – *Kelényi B.* – *Szűgyi L.*: Magyarországi diákok i. m. 1578. sz.; *Sroka, S.*: Každodenný život uhorských študentov i. m. 170.

²⁰ *Boroda, K.*: Studenci i. m. 243.

²¹ *Boroda, K.*: Studenci i. m. 253. (19. táblázat). Boroda lengyel garasban adja meg az adatokat, de az átláthatóság kedvéért átszámítottuk azokat aranyforintra Gumowski és Boroda számításai szerint (1 garas = 0,03 forint és 1 forint = 30 garas). Knoll adatai szerint 48 krakkói garas tett ki egy márkát (tehát: 1 márka = 1,6 forint és 1 forint = 0,625 márka). A magyar aranyforint 100 dénárt ért Mátyás 1467-es pénzreformja után, és 1467–1521 között a számítási forint és az aranyforint értéke megegyezett. A továbbiakban is ezek szerint számoltunk, amennyiben nem forintban (aranyforintban) adtak meg egy-egy értéket. Összehasonlítás végett érdemes néhány árat felidézni: 1480–1526 között 1 cwiertina (14,11 l) búza ára 8,50–24 lengyel garas között mozgott, míg egy garniec (3,78 liter) bor ára 1468–1526 között 2,22–8,12 lengyel garast tett ki. *Julian Pelc*:

Tanulmányaik finanszírozására a hallgatók három helyről remélhettek támogatást: egyrészt szüleiktől vagy rokonaiktól, másrészt egyházi javadalmakból, harmadrészt saját maguk teremtették elő a szükséges összeget (vagy értékeiket zálogosították el, vagy maguk vállaltak munkát egyetemi éveik alatt).²²

Arra, hogy mekkora összeget emészthetett fel egy-egy krakkói hallgató tanulása, közvetett példa lehet Abafalvai Albert története. A rokona volt Bánfavi Barius Miklós titkos kancellárnak (1456–1457) és pécsi püspöknek (1455–1459), aki végrendeletében 2000 aranyforintot hagyott arra a célra, hogy a rokonság birtokokat vegyen, amelyek bevételeiből Albertet kellett taníttatniuk mindaddig, amíg be nem fejezi tanulmányait (a teljes cél a szabad művészetek, kánonjog és teológia tanulása lett volna). A püspök korábban Bécsben és Padovában gyarapította tudását, így saját tapasztalatból tudhatta, hogy mekkora jövedelem szükséges a külföldi tanulmányokhoz. Megítélése szerint tehát 2000 aranyforintnyi birtok bevétele elegendő évente erre a célra. 1463-ban végül a rokonok 1200 forintért vettek meg Hédervári László egri püspöktől és fivéréitől hat Nógrád és Gömör megyei falut, köztük Zagyvafőt, ahol várhely volt. Úgy tűnik, krakkói tanulmányokra ekkora vagyon hozama is elegendőnek ítéltetett.²³ Albert 1462-ben iratkozott be a Jagelló Egyetemre és 1464-ben lett a szabad művészetek borostyánkoszorúsa.²⁴

Ceny w Krakowie w latach 1369–1600. Lwów 1935. Függelék 8. (4. tábla), 10–11. (6. tábla), 39. (23. tábla); *Marian Gumowski*: Handbuch der polnischen Numismatik. Graz 1960. 204.; *József Szymanski*: Nauki Pomocnicze Historii. Warszawa 2001. 169.; *Gyöngyösi Márton*: Magyar pénztörténet (1000–1526). In: Magyar középkori gazdaság- és pénztörténet. Szerk. Ferenczi László – Laszlovszky József – Szabó Péter. Bp. 2006. 263–264., 272.; *Boroda, K.*: Studenci i. m. 207., *Knoll, P. W.*: “A Pearl” i. m. 53.

²² *Boroda, K.*: Studenci i. m. 254–260.

²³ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Diplomatikai Levéltár (továbbiakban: MNL OL DL) 97 270.; *Radvánszky Béla – Závodszy Levente*: A Héderváry-család oklevéltára. I–II. Bp. 1909–1922. I. 299–303; *Borsa Iván*: Az Abaffy család levéltára 1247–1515. A Dancs család levéltára 1232–1525. A Hanvay család levéltára 1216–1525. (Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 23.) Bp. 1993. 21–24.; *Bónis György*: Szentszéki regeszták. Iratok az egyházi bíraskodás történetéhez a középkori Magyarországon. (Jogtörténeti Tár 1/1.) Szerk. Balogh Elemér. Bp. 1997. 360. (2967. sz.); *Tamás Fedeles – László Koszta*: Pécs (Fünfkirchen) das Bistum und die Bischofsstadt im Mittelalter. (Publikationen der Ungarischen Geschichtsforschung in Wien 2.) Wien 2011. 130. Barius Miklósról vö. *Véber János*: Barius Miklós, egy humanista műveltségű főpap a 15. század közepén. In: „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris.” Tanulmányok a konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából. Szerk. Bárány Attila, Pósnán László. Debrecen 2014. 414–421. Barius Miklós egyes vélekedései szerint Ferrarában is tanult, jóllehet a levél, amit ennek bizonyítékául említenek, Véber János szerint nem igazolja a feltevést, miszerint Barius együtt tanult volna Janus Pannoniussal itt, csak annyit, hogy ismerték egymást. Megemlíthető az is, hogy Albert bátyja, Kristóf veszprémi kanonok és budai esperes 1451-ben Bécsben kezdte meg tanulmányait, ahol 1454-ben a szabad művészetek borostyánkoszo-

Az anyagi nehézségeket tanúsítja Dárói Majos Mihály esete is, aki 1495-ben bécsi és krakkói tanulmányai után Itáliába készült, ahová azonban családi ügyek miatt nem jutott el, ugyanis apja halála után testvére, Miklós a családi javakat elpazarolta. A birtokokért egyébként 4000 forintot kapott készpénzben Bakóc Tamástól és rokonaitól.²⁵ A tekintélyes család, Gerlai Ábránfi tagja, János – későbbi főesperes (1511), gyulai plébános (1520), esztergomi kanonok (1520), váradai őrkanonok (1528–1533) és olvasókanonok – apja, Ferenc 1508-ban összes birtokát elzálogosította 8000 forintért, hogy fussa fia iskoláztatására.²⁶

Mint említettük, a hallgatók szorult helyzetükben gyakran otthonról kaptak anyagi segítséget, a küldött pénzt általában diáktársaik vitték el nekik. 1475-ben Szatmári János azzal vádolta Szatmári Lászlót, hogy az otthonról neki küldött 1 forintot nem adta át.²⁷ 1476-ban Tekei Lénártnak a barátai küldtek pénzt, 26 lengyel garast (0,87 forint), ami azonban a megbízott hanyagsága miatt útközben elveszett.²⁸ Budai János 1493-ban Miskolci Pálon követelte a 4 forintját, amit Pál János szüleitől kapott otthon, hogy Krakkóba vigye, azon-

---

rúsa lett. *Tüskés Anna*: Magyarországi diákok a bécsi egyetemen 1365–1526. (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 1.) Bp. 2008. 3524. sz., „Wiener Artistenregister“. Acta Facultatis Artium III/1. (UAW Cod. Ph 8). 1447–1471. Hrsg. Thomas Maisel – Ingrid Matschinegg. Wien 2007. Nr. 11403. (elérhető: http://bibliothek.univie.ac.at/archiv/digitales_archiv.html letöltés ideje: 2017. 03. 12.)

²⁴ *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 1250. sz. Albert további tanulmányairól nincs biztos adatunk. Felmerül azonban annak a lehetősége, hogy azonos azzal az *Albertus de Ungaria*-val, aki 1465. március 23-án kapott engedélyt a Ferrarai Egyetemen, hogy kánonjogból doktori vizsgát tegyen. *Veress Endre*: Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve es iratai 1221–1864. (Olaszországi magyar emlékek 3.) Bp. 1941. 366.

²⁵ *Kovács Péter*: Egyetem vagy birtok. Bécs – Krakkó – Itália. Tolna Megyei levéltári Füzetek 5. (1996) 221–234.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 2990. sz.

²⁶ *Körmendy Kinga*: Studentes extra regnum. Esztergomi kanonokok egyetemjárása és könyvhasználata 1183–1543. (Pázmány Péter Katolikus Egyetem Kánonjogi Posztgraduális Intézete III. Studia 9.) Bp. 2007. 213.; *Kristóf Ilona*: Egyházi középélet a késő középkori Váradon (1440–1526). (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi 4.) Pécs 2014. 69., 203–205.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 3950. sz.

²⁷ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 393., 399.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 1753., 1841. sz.

²⁸ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 537., 669.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 1692. sz.

ban Pál Miskolcon a testvérénél hagyta, attól félvén, hogy az úton kirabolják.²⁹ Az utazás ugyanis ebben az időben komoly kockázatot jelentett.³⁰

A diákok adósságaikat nemcsak a helyszínen rendezhették. 1486-ban Enyedi Mihály Brassói Antalnak való tartozását Váradon, a brassói kereskedőknél ígérte meg, hogy kifizeti.³¹ 1523-ban Künisch Mátyás, mint egri segédpüspök Leonard Fogelweder krakkói konzul familiárisától Budán 36 forintot kapott, amelyet Krakkóba való érkezése után ígért megadni. Azonban Mátyás letagadta a rektor előtt tartozását. A tanácsos végül egy Mátyás által saját kezűleg kiállított, német nyelvű kötelezvényvel bizonyította be igazát.³²

Ha otthoni segítségre nem számíthattak, a diákok saját maguk voltak kénytelenek a tanuláshoz szükséges anyagiakat előállítani. Vagy tárgyaikat tették zálogba, vagy magánórákat tartottak, vagy egyéb módon szereztek pénzt. Kolozsvári Jánost 1487-ben és 1488-ban négy ízben idézték a rektor elé adósságai miatt – három ügyben. Az egyik ügy tárgyát egy zálogba adott pohár képezte 3 forint, 7 lengyel garas és 2 quadrans (összesen 3,25 forint) értékben, míg a másik két esetben kölcsönügyletről volt szó. Egyszer 1 forint, 7 garas és 2 quadrans összeget tett ki a kölcsön (1,25 forint). Másodjára tekintélyesebb összeg, 12 aranyforint miatt keletkezett per. Utóbbi tartozás kifizetéséig János kénytelen volt egy subának mondott nyesttel bélelt szederjes szövet tunikáját (10 forint értékében) és egy csatos zöld tunikáját (2 forint értékben) letétbe helyezni.³³

Császlóci Menyhért – aki később a Krakkói Egyetem professzora, 1504-től a magyar bursa seniora lett – borostyánkoszorúsként még nem a bursában lakott, hanem a városban bérelt szobát egy lengyel asszonynál. Már 3,5 lengyel márkával (5,6 forint) tartozott a lakbérért, ezért először – zálogként az adósságért – két tunikát adott az asszonynak, majd, amikor továbbra sem tudott fizetni, a könyveit akarta zálogba adni. Annyi bizonyos, hogy anyagi helyzete nem javult a továbbiakban sem, így az adóssága ki nem fizetéséért 12 lengyel

---

²⁹ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1544., 1575., 1578.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szűgyi L.: Magyarországi diákok i. m.* 2868., 2907. sz.

³⁰ *Tonk S.: Erdélyiek egyetemjárása i. m.* 89–90.

³¹ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1074.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szűgyi L.: Magyarországi diákok i. m.* 1743., 2238. sz.

³² Acta rectoralia i. m. I. Nr. 2718–2719., 2721.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szűgyi L.: Magyarországi diákok i. m.* 3350. sz.; *C. Tóth Norbert: Magyarország késő középkori főpapi archontológiája. Érsekek, püspökök, illetve segédpüspökeik, vikáriusaik és jövedelemkezelőik az 1440-es évektől 1526-ig. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 27.) Győr 2017.* 55–56.

³³ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1106., 1111., 1125–1126.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szűgyi L.: Magyarországi diákok i. m.* 2436. sz.

garasnyi (0,4 forint) büntetést is kapott. 1505-ben 1 forintos büntetést róttak rá, mert egy lengyel társával *chiromantiával*, azaz tenyérjósással foglalkozott.³⁴

Lakhatás fejében Eperjesi Gáspár 1469-ben egy krakkói polgárasszony gyermekének adott leckéket heti kétszer, hogy a fiú mihamarabb le tudja tenni a baccalaureus vizsgát, de az anya látta, hogy Gáspár nem teljesíti kötelességet, ezért elcsapta a házából. Hazánkfia azonban ezután még 18 hétig nála lakott, és meghallgatásakor azzal védekezett, hogy az ifjút klavikordon tanította játszani, valamint Petrus Hispanus harmadik traktátusát és Arisztotelész *Parva naturalia* című művét magyarázta neki. Végül Gáspár egy tunikáját adta zálogba 3 forintért, hogy a rá kiszabott büntetést megfizesse.³⁵ Váradi Ferenc 1524-ben szintén egy krakkói polgár gyermekét tanította, de dolgát befejezetlenül hagyva ment el Krakkóból.³⁶

A magyarországi diákok sem nélkülözhatték a magántanítót. 1478-ben Kassai Antal megegyezett egy lengyel hallgatóval, hogy orgonálni tanítja.³⁷ Szebeni András 1488-ban Jerzy de Drohobycz (Georgius Kotermak de Drohobycz) orvosdoktor és udvari asztrológus asztrológia óráit látogatta.³⁸ A már említett Künisch Mátyás 1502-ben Ulricus Vaiden pedagógus urától, Francz Banck krakkói konzultól kapott kölcsön 1 aranyat, s Ulrik talán a bostyánkoszorú megszerzésében segítette.³⁹

---

³⁴ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1993., 2035., 2041., 2052., 2132., *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 3286. sz.; Boroda, K.: Studenci i. m. 287–288.; Sroka, S.: A magyar diákok mindennapi élete i. m. 11.; Sroka, S.: Každodenný život uhorských študentov i. m. 168–169.; Stanisław Andrzej Sroka: Profesorowie węgierscy na wydziale sztuk uniwersytetu Krakowskiego w latach 1487–1526. In: Amico, socio et viro docto. Księga ku czci profesora Andrzeja Kazimierza Banacha. Red. Tomasz Pudlockiego – Krzysztofa Stopki. Kraków 2015. 293.; Stanisław Andrzej Sroka: Magyar professzorok a krakkói Jagelló Egyetem „Artes Liberales” karán 1487–1526 között. In: Koszta László emlékkötet, megjelenés alatt. (Köszönöm a szerzőnek, hogy kéziratát rendelkezésemre bocsátotta.) A *chiromantia* iránt más egyetemeken is érdeklődtek a diákok. A Lipcsében végzett Hassfurti Virdung János, akinek a mágia iránt való érdeklődése kitűnik fennmaradt kézírataiból, az 1480-as években Krakkóban élt. Vö. *Láng Benedek: Mágia a középkorban. (Szokatlan szempontok 2.)* Bp. 2007. 83–93., 128–134.*

³⁵ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 72., 75., 81., 101., 114.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 1625. sz.*

³⁶ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 2811.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 4437. sz.*

³⁷ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 681.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 1776. sz.*

³⁸ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1209.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2564. sz., Emanuel Rostworowski: Jerzy z Drohobycza. In: Polski Słownik Biograficzny. I–LI. Wrocław–etc. 1935–2017. (a továbbiakban: PSB.) XI. 187–188.; *Knoll, P. W.: “A Pearl” i. m. 392.**

³⁹ Lásd 31. lábjegyzet.; Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1897.

Bár a magyarországiaknak volt saját intézményük, a Bursa Hungarorum – igaz, bizonyíthatóan csak 1476-tól működött –, a diákok legtöbbször a lakbérért keverték magukat adósságba. Férőhelyeit tekintve a Bursa Hungarorum ugyanis nem lehetett tágas, sokan kívülről, a városban, krakkói polgároknál, vagy egyéb bursákban laktak.⁴⁰

A bursát az egyetem vállalkozóknak adta bérbe. Közülük a leghíresebb és leghírhedtebb az erőszakosságáról ismert Váradi Mihály (1491).⁴¹ Amikor az őt követő bérlő, id. Jan Sommerfeld – közismert nevén Aesticampianus, 1494-ben az *artes* fakultás rektora⁴² – 1492-ben németeket is befogadott, a magyarok Váradi Mihály biztatására kivonultak a bursából, sőt még a német bursára is rátámadtak. Ezért a rektor 20 forint bírságot szabott ki rá, és meg kellett ígérnie, hogy ezen túl „csendes és nyugodt” életet fog élni.⁴³

1515-ben történt meg az a botránnyos eset, amikor a magyar bursa seniorát, Martonosi Pestényi Istvánt – váci és erdélyi, majd váradi kanonokot (1513, 1515) és őrkanonokot (1520–1524) – megvádolták a bursa pénzeszacskójának az elrablásával. Az ügyben tanúkihallgatást tartottak, amelyen a következő személyek tettek tanúvallomást: Belvárdi Bálint, Bodorfalvi Bodor Boldizsár, Budai Antal, Gönci Albert, Győri Tamás, Hagymási János, Kassai Briger Péter, Pesti István és Szegedi György. A beszámolók szerint István a vasárnapi matutina alatt, amíg a többiek a Szent Ferenc-templomban voltak – egyesek a kóruson énekeltek –, visszatért a bursába, a zárat kinyitotta, és a

---

⁴⁰ *Andrzej Włodarek*: Architektura średniowiecznych kolegiów i burs Uniwersytetu Krakowskiego. Kraków 2000. 410–429.; *Sroka, S.*: Každodenný život uhorských študentov i. m. 166.; *Kelényi B.*: Magyarországi diákok i. m. 56–61.

⁴¹ Stanisław Sroka kutatásai bebizonyították, hogy a Tonk Sándor által ugyanazon személyként azonosított krakkói professzor nem azonos a Padovai Egyetem kánonjogot hallgató diákjával, ellenben ő volt a Bursa Hungarorum seniora. *Haraszti Szabó P.–Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 3524. sz.; *Sroka, S.*: Profesorowie węgierscy i. m. 288–290.; *Sroka, S.*: Magyar professzorok i. m.

⁴² *Marian Zwiernan*: Sommerfeld Jan starszy (zm. 1501). In: PSB. XL. 469–470.; *Knoll, P. W.*: “A Pearl” i. m. 213–214., 297., 584., 588–589., 603–604., 629–630., 657.

⁴³ *Regestrum Bursae Hungarorum Cracoviensis*. A Krakói magyar tanulók háza lakóinak jegyzéke. 1493–1558. (Magyarországi tanulók külföldön 3.) Kiadta Karl Schrauf. Bp. 1893. 3., 46.; *Acta rectoralia* i. m. I. Nr. 1536., 1557., 1560., 1567.; *Haraszti Szabó P.–Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 2251. sz.; *Ptasznik, J.*: Obrazki i. m. 36–39.; *Kovács E.*: A krakkói egyetem i. m. 32., 184.; *Sroka, S.*: A magyar diákok mindennapi élete i. m. 12.; *Sroka, S.*: Každodenný život uhorských študentov i. m. 172.; *Sroka, S.*: Profesorowie węgierscy i. m. 288–289.; *Sroka S.*: Magyar professzorok i. m.; *Knoll, P. W.*: “A Pearl” i. m. 129.

közösség pénzét ellopta. Mindezt a többeknek szóban elismerte ugyan, de a hivatalos kihallgatásokon letagadta.⁴⁴

Mint említettük, a diákok számára jelentős anyagi megterhelést jelentett szállásuk kifizetése. A magyarországi hallgatók általában a lakbérrel tartoztak a krakkói polgároknak. Kuncza Wolf krakkói polgárnál lakott Budai Péter 1487-ben⁴⁵ és Dévai Péter 1490-ben.⁴⁶ Más krakkói polgároknál volt a szállása Eperjesi Jánosnak 1482-ben⁴⁷ és Enyedi Jánosnak 1494-ben (utóbbi ebben az évben költözött be a Bursa Hungarorumba).⁴⁸ Abrudbányai Márton egy bizonyos Bernát szappankészítőmester házában lakott 1494-ben.⁴⁹ Catherina Śmietanczyna házában lakója volt Erdőgyaki Kálmán 1504-ben⁵⁰ és a már említett Császlóci Menyhért 1505-ben.⁵¹ 1514-ben Esztergomi Miklós egy krakkói polgárasszonynál bérelt egy szobát a ház mögött (*indargmach*),⁵² valamint kapott egy német szövettől készült (*swabkye*)⁵³ 10 márka értékű (16 forint) ágyneműt és egy 2 forint értékű aranyozott selyemsálat (*szjrzijnka*)⁵⁴ is. Egy szolgálóleánynak 10 lengyel garassal (0,3 ft) tartozott.⁵⁵ Ha egy diáknak hirtelen kellett távoznia, a már előre kifizetett lakbérét ráhagyta valamelyik iskolatársára: 1494-ben Selmeczi Egyed egy lengyel diák helyére költözött be.⁵⁶

---

⁴⁴ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 2367–2371., 2379., 2381.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 3369., 3838., 3930., 4024., 4036., 4043., 4085., 4087., 4108., 4133. sz.*

⁴⁵ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1078.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2543. sz.*

⁴⁶ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1412–1413., 1422., 1431., 1436.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2720. sz.*

⁴⁷ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 886.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2027. sz.*

⁴⁸ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1650.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2801. sz.*

⁴⁹ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1731–1732.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2975. sz.*

⁵⁰ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1989.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 3460. sz.*

⁵¹ Lásd 33. lábjegyzet.

⁵² Słownik polszczyzny XVI wieku. I–XXXVI. Red. Franciszek Peplowski et al. Wrocław–Warszawa 1966–2012. VIII. 532. A lengyel szavak azonosításában köszönöm Marcin Baster segítségét.

⁵³ Słownik staropolski. I–XI. Red. Stanisław Urbańczyk. Kraków 1953–2002. VIII. 588.

⁵⁴ Słownik staropolski i. m. VIII. 552–553.

⁵⁵ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 2266., 2352–2353.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 4078. sz.*

⁵⁶ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1653.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2209. sz.*

A lakhatás költségeit növelte télvíz idején a fűtés. 1489-ben Besztercei Balázs, Diakóvári István, Gyalui Osvát, Gyulai Mihály és Osvát, Kamonci Lőrinc és Pál, Körmöci Miklós, Nyitrai Osvát, Segesvári István, Szebeni Márton és Székelyhidi Bertalan más diákokkal együtt Jan z Regul (Johannes Regulus), az orvostudományok doktorának – és későbbi rektornak (1500, 1502, 1507, 1508), valamint királyi orvosnak⁵⁷ – a házában laktak, amikor megbüntették őket, mert házigazdájuktól fát loptak és azt eltűzelték.⁵⁸

Az adóssági perekből gyakran az is kiderül, hogy hogyan oldotta meg étkezését a diákember. Újvárosi Birenstengel János adóssága egy krakkói péknél 1469-ben 8 lengyel garas híján négy forintot tett ki (3,73 forint),⁵⁹ míg 1470-ben Szentbenedeki Bálint 14 garassal (0,47 forint) maradt adósa egy hentesnek,⁶⁰ 1484-ben pedig Esztergomi Bálint egy másiknál adósodott el egy forinttal és 11 lengyel garassal (1,37 forint).⁶¹

Nemcsak az utazás és a tandíj, a lakhatási és étkezési költségek tartoztak hozzá az egyetemi évek során elköltött pénzösszeghez, hanem az előszeretettel fogyasztott bor ára is. Bécsben már 1389-ben tiltották a diákokat a csapszékek és bordélyházak látogatásától, zenéléstől és énekléstől a nyugalom óraiban.⁶² A bőven beáramló bor Krakkóban is okozott gondokat. 1484-ben Esztergomi Pál verte magát az ital miatt adósságba 3 magyar forint és 7 lengyel garas értékben (3,23 forint),⁶³ egy krakkói kocsmárosnál. 1487-ben Esztergomi Péter tartozott 5 forinttal,⁶⁴ 1489-ben Körmöci Babczansky Gáspár 4 forinttal s 10

---

⁵⁷ A doktor Itáliában is tanult. *Mieczysław Markowski*: Jan z Regul. In: PSB. X. 272–273.; *Knoll, P. W.*: “A Pearl” i. m. 46., 56., 60., 114., 413., 650., 651.

⁵⁸ Megjegyzendő, hogy a bursariusok saját szobáiban biztonsági okokból tiltott volt a fűtés. *Acta rectoralia* i. m. I. Nr. 1248.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 2528., 2550., 2567., 2614., 2638., 2671., 2703., 2713–2716., 2719. sz.; *Tonk S.*: Erdélyiek egyetemjárása i. m. 109.; *Baster, M.*: Students’ Everyday Lives i. m. 100–111.

⁵⁹ *Acta rectoralia* i. m. I. Nr. 64.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 1328. sz.

⁶⁰ *Acta rectoralia* i. m. I. Nr. 152., 154.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 1372. sz.

⁶¹ *Acta rectoralia* i. m. I. Nr. 951.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 2280. sz.; *Sroka, S.*: Každodenný život uhorských študentov i. m. 169.

⁶² *Alphons Lhotsky*: Die Wiener Artistenfakultät 1365–1497. Wien 1965. 234–235.; *Tonk S.*: Erdélyiek egyetemjárása i. m. 111.; *Sroka, S.*: Každodenný život uhorských študentov i. m. 169.

⁶³ *Acta rectoralia* i. m. I. Nr. 955.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 2265. sz.

⁶⁴ *Acta rectoralia* i. m. I. Nr. 1121.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 2365. sz.

lengyel garassal (4,3 forint),⁶⁵ 1513-ban Körmöci János 4 forinttal maradt adós.⁶⁶ 1495-ben Náznánfalvi Tamási Ferenc egy üst malváziai bort vett meg két forintért és három lengyel garasért (2,1 forint).⁶⁷ A már említett Künisch Mátyás talán a nemrég megszerzett borostyánkoszorút ünnepelte 1503-ban, amikor tekintélyes összeggel – összesen 21 forinttal – maradt adósa egy krakkói kocsmárosnak.⁶⁸

A 16. században a magyarországi diákok leggyakrabban Jan Medyk borpincéjét látogatták a Wiślna utcában. Maga a kocsmáros sem vetette meg az italt, így előfordult, hogy verekedni kezdett a diákokkal, majd megegyezést kötve, együtt ittak tovább.⁶⁹ 1522-ben a neki adós diákok nevét egy lapra függesztette fel a magyar, Szent Ferenc-egyházban levő kápolna falára, ahonnan Csépai Miklós azonnal letépte.⁷⁰ Ugyanebben az évben Várad Ferentzi Péter, a bursa seniora megígérte neki, hogy kifizeti a magyarok által okozott károkat, amelyekért a kocsmáros négy forintot követelt.⁷¹ 1534-ben Apáti András és Temesvári Mihály börtönbe került, mivel megverték a kocsmárost, aki a két diák 16 forintos tartozását követelte.⁷²

---

⁶⁵ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1217.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m.* 2495. sz.

⁶⁶ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 2184.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m.* 3801. sz.

⁶⁷ A malváziai desszertbort Ciprusról importálták, és a legjobb minőségű borok közé tartozott. Egy garniec (3,78 liter) ára 1485–1526 között 8–12 lengyel garas között mozgott. Megeshetett tehát, hogy négyszer annyit kellett érte fizetni, mint más boré. (vö. 20. lábjegyzet). Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1762., 1764.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m.* 2854. sz.; *Pelc, J.: Ceny w Krakowie i. m.* 40. (24. tábla); *Maria Dembińska: Food And Drink in Medieval Poland. Rediscovering a Cuisine of the Past.* Philadelpiha 1999. 77.

⁶⁸ Lásd 31. lábjegyzet. Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1954.

⁶⁹ A kocsmáros 1517–1534 között tűnik fel a forrásokban. Acta rectoralia i. m. I. Nr. 2413., 2415., 2419–2420., 2424., 2428., 2430–2432., 2504., 2572–2573., 2580., 2746., 3083., 3175., 3190. (ezekben az ügyekben magyarországi diákok nem érintettek); *Ptasnik, J.: Obrazki i. m.* 41., 60–62; *Dąbrowski, J.: Kraków a Wegry i. m.* 65.; *Kovács E.: A krakkói egyetem i. m.* 42., 285.; *Jan Dąbrowski: Krakó és a krakkói egyetem szerepe a magyar kultúra történetében.* In: Tanulmányok a lengyel-magyar irodalmi kapcsolatok köréből. Szerk. Csapláros István et al. Bp. 1969. 60.; *Tonk S.: Erdélyiek egyetemjárása i. m.* 112.; *Kiryk, F.: Nauk przemożnych i. m.* 79.

⁷⁰ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 2542.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m.* 4406. sz.; *Ptasnik, J.: Obrazki i. m.* 60.

⁷¹ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 2551–2552.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m.* 4292. sz.; *Ptasnik, J.: Obrazki i. m.* 61.

⁷² Acta rectoralia i. m. I. Nr. 3233., 3237.; *Ptasnik, J.: Obrazki i. m.* 62.; *Tonk S.: Erdélyiek egyetemjárása i. m.* 112.; *Kovács E.: A krakkói egyetem i. m.* 184–185.; *Zolnay L.: Fény és árnyék i. m.* 139.

Az egyetemi élet erőszakos cselekedeteit minden bizonnyal az alkohol is befolyásolta.⁷³ Akár a bor szította, akár más viszály, a verekedés igen gyakori volt az egyetemi mindennapokban. Krakkóban a kezdetektől különösen gyakoriak voltak az egyes nemzetek közti ellentétek. Tomasz ze Strzempina (Strzemiński) rektor az 1430-as években írt intelmeiben Pál korintusziakhoz írott szavaira utalva figyelmeztette a lengyel intézmény hallgatóit arra, hogy Krisztusban mindannyian egy test, egy test tagjai vagyunk.⁷⁴ A korabeli diákénekek magyar diákok durva erkölcsét meg is énekelték: „Hos attingit Hungarorum natio crassorum morum, rudis atque barbara.”⁷⁵

A másik bottal elverése, hajának megtépése mindennapos cselekedetnek számított, akár saját honfitársról, akár egy másik nemzet fiáról volt szó. 1483-ban Budai Lidvai Zsigmond hajnalban rárohant Kamonci Györgyre és egy bottal olyan alaposan elverte a karján, a lapockáján és más testrészein, hogy a szerencsétlen tele lett kék-zöld foltokkal. Zsigmond elismerte a verést, és azzal indokolta tettét, hogy György előtte szóban szidalmazta.⁷⁶ 1488-ban Debrece-ni Dénes és magyarországi – sztropkói vagy szepesolaszi – Kelemen úgy megbotozták Tolnai Kelemen, hogy az ütések helye feldagadt, és a szerencsétlennek keze, karja, oldala, lába tiszta seb lett.⁷⁷ 1494-ben Bászna Krisztián két lengyel társával tiltott éjjeli futamokat és mérkőzéseket rendezett, amelyeken nagy vérontás történt.⁷⁸

A magyarországiak és a németek közötti viszályokat már a Bursa tárgyalá-sakor bemutattuk. Hazánkfiai nem ritkán kerültek összetűzésbe a lengyelekkel is. 1469-ben Lippai Barnabást verte meg egy lengyel diák, alaposan megszag-

---

⁷³ Rashdall, H.: The Universities in Europe i. m. III. 435.

⁷⁴ „...si neminem aut propter nationis seu lingue diversitatem despexeritis, si non fuerit inter vos zelus et contencio, distincio et discrecio, quis Cephe et quis Pauli, aut quis Barnabe, quis indigena, quis forensis et advena, quis Polonus, quis Almanus quisve sit Ungarus aut Francigena, quoniam unum corpus multi sumus in Christo et unius corporis membra.” Vö. 1Kor. 12:12; Kowalczyk, M.: Krakowskie mowy i. m. 46., 62. (49. l. ábjegyzet); Uruszyński, W.: Powstanie Uniwersytetu i. m. 20–21. (16. l. ábjegyzet). Egyébként a lengyelek és a németek közötti összetűzések sem voltak ritkák. Ptašník, J.: Obrazki i. m. 34–35.

⁷⁵ Morawski szerint a vers prágai eredetű. Kazimierz Morawski: Histoire de l'Université de Cracovie. Moyen âge et renaissance. I–III. Paris–Cracovie 1900–1905. III. 243.; Dąbrowski, J.: Kraków a Wegry i. m. 65.; Kovács E.: A krakkói egyetem i. m. 42.; Tonk S.: Erdélyiek egyetemjárása i. m. 112.

⁷⁶ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 933.; Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2273., 4604. sz.

⁷⁷ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1181.; Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2137., 2496–2498. sz.; Sroka, S.: Každodenný život uhorských študentov i. m. 170.

⁷⁸ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1721.; Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2946. sz.

gatta a ruháját. A bűnös azt vallotta, hogy azért tette, mert előtte Albert őt egy tintatartóval ütötte nyakon.⁷⁹ 1475-ben egy lengyel diák magyarországi társait – Gergelyt, Lukácsot és Henriket – a Bursa Pauperumban egyenként szidalmazta, és gyalázta: „filiū meretricis, Vngare, matrem tuas expedies.” Majd a házukig követte és a kezében fejszével fenyegette őket, miközben köveket dobált közülük.⁸⁰ 1493-ban Lippai Barnabás – aki nem azonos az imént említett Lippai Barnabással – és Budai Mihály összeverekedett négy lengyel diákkal, akik közül az egyik a fején súlyosan megsérült.⁸¹ 1494 júniusában Jan ze Starego Sącza, a Bursa Pauperorum tagja, magyarokat gyalázó papírt ragasztott ki a Bursa Hungarorum falára. Hazánkfiai megvesszőzték a tettést, és bepanaszolták a rektor-nál, hangsúlyozva, hogy ez nem az első eset, ugyanis már a téli félévben is tett ilyet. A rektor azonban nem szabott ki szigorú büntetést a vétkesre, mivel nem akarta, hogy ezért bosszút álljon a magyarokon.⁸² 1514-ben Eperjesi Salamont egy csapat lengyel diák támadta meg bottal, kövekkel, és karddal és még a haját is kitepték. A támadók ráadásul a rektori bíróság előtt mindent letagadtak.⁸³

Ugyanebben az évben Győri Tamás és Óbudai János egy lengyel professzor, Jan Cosmider z Ostrzeszowa⁸⁴ – a szabad művészetek és a medicina

---

⁷⁹ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 5.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 1568. sz.*

⁸⁰ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 464., 468.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 1583. sz.* György és Lukács azonosítása bizonytalan, Magyarországról 1465–1475 között 16 (!) György és 8 (!) Lukács iratkozott be Krakkóban.

⁸¹ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1550.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2760., 2897. sz.*

⁸² Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1696–1697., 1705.; *Ptaśnik, J.: Obrazki i. m. 39.; Dąbrowski, J.: Kraków a Wegry i. m. 65.; Sroka, S.: A magyar diákok mindennapi élete i. m. 12.; Sroka, S.: Každodenný život uhorských študentov i. m. 172.*

⁸³ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 2318.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 4037. sz.; Sroka, S.: A magyar diákok mindennapi élete i. m. 11.; Sroka, S.: Každodenný život uhorských študentov i. m. 170.*

⁸⁴ A doktor Krakkóban 1487-ban lett a szabad művészetek borostyánkorszorúsa és 1499-ben a mestere (beiratkozására egyelőre nincs adat). 1502-ben még Krakkóban említik, majd Itáliában tanult, 1511. május 27-én szerezte meg a medicina doktora fokozatot Bolognában. Ezután visszatért Krakkóba és 1511. augusztus 22-én vásárolta meg a Bursa Hungarorum melletti házat. 1513-ban az orvosi kar rektora volt. Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1553., 1562., 1573., 1580., 1913., 1926., 2275., 2286., 2292., 2296., 2297.; *Najstarsza księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1402–1541. Antiquissimus liber promotionum Facultatis Artium in Universitate Cracoviensi a. 1402–1541. Ed. Antoni Gašiorowski – Tomasz Jurek – Izabela Skierska. Warszawa 2011. 249., 262.; József Oettinger: Rys dawnych dziejów Wydziału lekarskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego od założenia tegoż w r. 1364 aż do reformy dokonanej przez Komisję edukacyjną w r. 1780. Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności 8. (1878)*

doktora – szolgálójának haját tépte meg, és lökte földre a szerencsétlent. Tettüket azzal indokolták, hogy a sértett előtte a Bursa Hungarorum árnyékszékét piszkolta össze. Az esetből az is kiderül, hogy az orvostudomány doktora a magyar bursa mellett lévő olyan egyetemi házban lakott, ahol a háznép számára nem tartottak árnyékszékét. Így nem csoda, ha a szolga a szomszédba járt. Az ítélet biztosította számára ezt a lehetőséget.⁸⁵

A mazóviaiak – akiket disznóknak és idiótáknak csúfoltak – nem voltak népszerűek sem a lengyelországi, sem a magyarországi diákok körében. A lengyelek főként a mazóviaiak által beszélt dialektust csúfolták ki, s azzal viccelődtek, hogy a mazóviaiak nevetségessé nyelvjárását csak az okozhatta, hogy Júdás váltotta meg őket.⁸⁶ 1522-ben egy mazóviai hallgatót a magyar bursa közelében vertek össze. 1558-ban a bursa bezárását is nekik tulajdonították a magyarok kijelentve, hogy nehéz a bárányoknak farkasok között lakniuk, és ezért inkább a városban laknak.⁸⁷

1507-ből ismert – és talán közismert – eset, amikor Aprószentek napján (december 28.) Várdai Mihály vezetésével Tordai Damján, Terebesi Mátvás és társaik elverték egy lengyel tanulót. Bocsánatkérés helyett tettüket azzal magyarázták, hogy Magyarországon az a szokás járja, hogy a fiatalabb nebulókat jól elverik, hogy ez a nap emlékezetes maradjon számukra (azaz emlékezzenek az Aprószentekre). A rektor azonban nem fogadta el a magyarázatot, és a következő latin szólást idézte: „Cum fueris Romae, romano vivito more, cum fueris alibi vivito ut ibi.” A három bűnöst 2–2 aranyforint fizetésére kötelezte, ám a tettesek ennek nem tettek eleget a határidőre, ezért a főbűnös Várdai Mihályt lecsukatta. Elrendelte azt is, hogy a jövőben, Aprószentek napján, minden évben be kell csukni a bursa kapuját, hogy – a hasonló esetek elkerülése végett – azon senki ne mehessen be és aznap semmilyen órát ne tartsanak ott. Az

---

320–321.; *Leon Wachbolz*: Wydział Lekarski Uniwersytetu Krakowskiego i jego grono nauczycielskie od r. 1364–1918. Kraków 1935. 31.

⁸⁵ *A cloaca* mint *latrina* lengyelországi értelmére: *Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce. Lexicon mediae et infimae Latinitatis Polonorum. II.* Ed. Marian Plezia. Wrocław–Kraków–Warszawa 1959–1967. 507. A Jeruzsálem Bursa statútumai is tiltották a diákoknak, hogy szemeteljenek, azaz az ablakon szemetet dobjanak ki, vagy az árnyékszékét összekoszolják. *Acta rectoralia* i. m. I. Nr. 2281.; *Karboniak, A.*: Ustawy bursy i. m. 104.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szögi L.*: Magyarországi diákok i. m. 4071., 4085. sz.; *Baster, M.*: Students' Everyday Lives i. m. 116.

⁸⁶ *Acta rectoralia* i. m. I. Nr. 1580., 2189., 2191., 2193., 2194.; *Ptasnik, J.*: Obrazki i. m. 41–43.; *Boroda, K.*: Studenci i. m. 293.; *Paul W. Knoll*: Nations and Other Bonding Groups at Late Medieval Central European Universities. In: *Mobs. An Interdisciplinary Inquiry. (Presenting the Past 3.)* Ed. Nancy Deussen – Leonard Michael Koff. Leiden 2012. 112–113.; *Knoll, P. W.*: “A Pearl” i. m. 207.

⁸⁷ *Regestrum Bursae Hungarorum* i. m. 36.; *Henryk Barycz*: Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego w epoce humanizmu. Kraków 1935. 121.; *Kovács E.*: A krakkói egyetem i. m. 41–42., 185.; *Dąbrowski, J.*: Krakko i. m. 59.; *Boroda, K.*: Studenci i. m. 293.

előtte lévő napon a bursa lakóit a seniorok hívják össze az asztalhoz, és hirdes-
sék ki, hogy 20 arany büntetésének terhe mellett nem szabad a bejövőköt
megverni – folytatódott a rendelkezés.⁸⁸

Az Aprószentek napi verekedés már 1491-ben is előfordult: Aprószentek
másnapján sebesített meg súlyosan egy lengyel diákot Esztergomi Kristóf. A
tettetársak lengyelek voltak.⁸⁹ Elképzelhető, hogy ugyanez a magyarázata
1501-ben egy lengyel diák megvesszőzésének,⁹⁰ valamint egy másik megverésé-
nek a Bursában.⁹¹ A szokást a lengyel hallgatók még 1553-ban is felelevenítet-
ték.⁹²

A rektor előtt megtárgyalt ügyekből kiderül, hogy nemcsak a magyaror-
szági diákok rendezték vitáikat erőszakos úton. 1483-ban a Jeruzsálem Bursá-
ban fordult elő az a hallatlan eset, hogy Wincenty ze Lwowa-t,⁹³ az *artes* kar
korábbi dékánját megverték a seniorokkal való régi, két éve tartó vitája miatt,
mivel a dékán megtiltotta nekik, hogy éjszaka ki-kijárkáljanak a városba. Az
eset 24 kihallgatott tanúja között számos magyarországi diák akadt: Karai

---

⁸⁸ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 2131–2132.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 3629., 3724., 3729. sz.; *Ptasník, J.*: Obrazki i. m. 39–41.; *Mészáros István*: Aprószentek-napi vesszőzés 1507-ben és 1762-ben. *Ethnographia* 87. (1976) 197–198.; *Tonk S.*: Erdélyiek egyetemjárása i. m. 112.; *Sroka, S.*: A magyar diákok mindennapi élete i. m. 11–12.; *Sroka, S.*: Každodenný život uhorských študentov i. m. 170–171.; *Štangová, R.*: Krakovská Bursa Hungarorum i. m. 43.; *Knoll, P. W.*: “A Pearl” i. m. 208. Aprószentek napján más szokás is ismert a magyarországi városi iskolákban: ezen a napon tartották a „bolondünnepet,” ami mai szóval fordított nap volt, amikor a diákok választottak maguk közül egy püspököt és a káptalan tagjait, s így végezték el a szertartásokat. Az idősebb diákok kezébe a vessző, mint az iskola rektorának jelképe került, amellyel megfenyítették fiatalabb társaikat. A szokás még a 16. század első évtizedeiben is élt, a későbbiekben a farsangi időszakra tevődött át. Az e napi vesszőzés vagy korbácsolás élő szokás maradt Magyarországon, és újesztendei szerencsekívánásként értelmezhető. Hosszú továbbélésére utal, hogy ugyanezen a napon egyházi keretek között, az iskolások jelenlétében áldották meg a tanítók pálcáit a 20. században. *Radó Polikárp*: Az aprószentek és a magyar liturgiátörténet. *Theologia* 10. (1943) 257–260.; *Bálint Sándor*: Ünnepi kalendárium. I–III. Szeged 1998. I. 163–166.; *Zolnay L.*: Fény és árnyék i. m. 140–141.; *Mészáros István*: Órszavak [A Nyugat-európai Országos Magyar Szervezetek Szövetsége Magyarságismereti és tanításmódszertani internetes folyóirata szórványban élőknek] (2009) 1–6. (elérhető: <http://www.nyeomszsz.org/oroszavak/pdf/MeszárosUjJav.pdf> letöltés ideje: 2017. 11. 06.)

⁸⁹ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1500.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 2732. sz.

⁹⁰ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1894., 1902.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 3332. sz.

⁹¹ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1893., 1900.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 3179., 3208., 3313. sz.

⁹² Acta rectoralia i. m. II. Nr. 399, 400.

⁹³ *Knoll, P. W.*: “A Pearl” i. m. 656.

György – későbbi budai kanonok (1487), mesterkanonok (1498) és prépost (1508) –, Görgei Benedek – későbbi szepesi kanonok (1496–1509), éneklőkanonok (1506–1509) és őrkanonok (1515) – és servitora, Békési János, valamint Hám Ákos – későbbi szepesi (1493–1494) és egri kanonok (1493–1520), nicodemiai címzetes püspök (1508–1520) –, Kálmáncsehi Éliás, Kassai András, Lőcsei Sebestyén, Mohácsi Bertalan, Segesvári Krisztián, Somogyi Antal, Szentjánosi Máté és Ungvári Gál. Az történt ugyanis, hogy egyik este, amikor a dékán kiment a kapuhoz, hárman – a Jeruzsálem Bursa seniora és két társa – lámpával jöttek, a dékán lámpáját kioltották, és amikor a lépcsőre akart lépni, bottal fejbe verték. Ezután többen látták a dékánt a csatornában feküdni fedetlenül, megsebezve, összepiszkolva.⁹⁴

A verekedések sokszor orvosi ellátást igényeltek, ami költséges multság volt. Hazánkfiak az 1470–1480-as években egy bizonyos András krakkói borbélyhoz jártak, ha baj érte őket. 1478-ban Régeni Tamás lábsebe ápolásáért 2 ternarius híján 15 lengyel garással (fél forint) tartozott neki.⁹⁵ A borbély 1486-ban Kassai Menyhért számára fél forint értékű orvosságot készített,⁹⁶ Pécsi Miklós számára pedig 1 forint értékűt.⁹⁷ 1485-ben Szentmártoni Péter fél forinttal volt Péter borbély adója a gyógyszerért, amit akkor készített neki, amikor megsebesítették.⁹⁸ 1494-ben Szászsebesi Krisztiánt Brassói Pruthenus Mátyás és két lengyel diák késő este fegyverrel megtámadta, és úgy megsebesítették az arcán, hogy rémisztő forradásai maradtak. A seb kezelésére használt gyógyszerre Krisztián 6 forintot költött.⁹⁹ 1487-ben Likavai András egy krakkói orvosdoktornak volt adója 3 forinttal, jóllehet a tartozás okát pontosan nem ismerjük. 1488-ban András orvosságáért egy német doktornak is adója maradt 1 forinttal.¹⁰⁰ A gyógykezelés drágaságáról panaszkodott 1501-ben apjának írt levelében Majtényi Uriel – a későbbi premontrei prépost, aki nemcsak Krakkóban tanult, hanem utána Bécsben is megfordult –, sürgetve szü-

---

⁹⁴ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 890.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 1987., 2073., 2100., 2160., 2165–2167., 2172., 2176., 2197–2198., 4629. sz.*

⁹⁵ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 620., 683.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 1953. sz.*

⁹⁶ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1053.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2149. sz.*

⁹⁷ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1053.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2360. sz.*

⁹⁸ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 974.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2369. sz.*

⁹⁹ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1710., 1715., 1730., 1737–1739., 1741–1744., 1747., 1749.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2576., 2775. sz.; Tonk S.: Erdélyiek egyetemjárása i. m. 112.*

¹⁰⁰ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1113., 1137.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2563. sz.*

lőjét, hogy küldjön pénzt, mert betegsége miatt a kapzsi orvos kezébe került hat forintja.¹⁰¹

Természetesen a diákok nem nélkülözhatték az asszonytársaságot sem, jóllehet ezt az egyetem szigorúan tiltotta. A legnagyobb felháborodást egy 1479-ben lejátszódó esemény váltotta ki: ekkor egy lengyel diák meztelenül fürdött egy nővel a Visztulában a járókelők szeme láttára.¹⁰² 1515-ben Gönci Albertet megvádolták, hogy senioratusa idején nőt vitt be a magyar bursába.¹⁰³

Az egyetemi rendeletek szabályozták a hallgatók öltözködését is, aminek a tanulók egyetemhez való tartozását kellett kifejeznie.¹⁰⁴ Mivel a hallgatók a klérus tagjainak számítottak, a szokásos, egyszerű ruházatkodást várták el tőlük. Míg a vizsga előtt álló *studensek* ruházatát kevésbé szigorúan szabták meg, addig a szabad művészetek borostyánkoszorúsainak és magisztereinek elrendelték a címükhöz illő öltözetet, azaz előbbieknél a tunikát, utóbbiaknak a *cappa*-t (amely egy hosszú ruhadarab volt, a mai tógához hasonlítható), amelyhez

---

¹⁰¹ MNL OL DL 105 898.; *Stanisław Andrzej Sroka*: List studenta Uniwersytetu Krakowskiego z 1501 roku. *Studia Historyczne* 55. (2012) 261–268.; *Archivum Familiae Majtényi*. *Stredoveké dejiny rodiny Majtényiocov a listiny z jej archívu*. (*Fontes Rerum Slovacarum* 3.) Ed. Miloš Marek. Kraków 2013. 360–361.; *Tüskés A.*: Magyarországi diákok i. m. 6001. sz.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 3239. sz.; *Sroka, S.*: A magyar diákok mindennapi élete i. m. 11.; *Sroka, S.*: Každodenný život uhorských študentov i. m. 168. A külföldi szakirodalom már régen felfedezte a diákok otthoniaknak írt leveleiben rejlő lehetőségeket. Magyarországi vonatkozásban a szakirodalom gyakran idézi, elemzi Várdai István későbbi kalocsai érsek itáliai tanulmányai során hazaküldött leveleit. *Lukács Pál*: Várdai István ferrarai diák levelei (1448–1449). *Történeti Szemle* 14. (1929) 124–136.; *Kristóf Ilona*: „Vester Stephanus de Warda scholaris iuris canonici” – Várdai István egyetemi éveit Itáliában. *Acta Acad. Paedagogicae Agriensis. Sectio Historiae* 34. (2007) 65–82.; *Vö. Charles Homer Haskins*: The Life of Medieval Students as Illustrated by their Letters. *The American Historical Review* 3. (1898) 203–229.; *Charles Homer Haskins*: Studies in mediaeval culture. New York 1929. 1–35.; *Schachner, N.*: The Medieval Universities i. m. 358–362.; *Adrianus Tervoort*: La dolce vita? Het Nederlandse studentenleven aan middeleeuwse Italiaanse universiteiten. *Madoc* 16. (2002) 66–73.; *Thomas Haye*: Briefe aus der Studentenzeit. *Die Pariser Korrespondenz des Adrian de But (1437–1488)*. *Analecta Cisterciensia* 55. (2005) 269–299.

¹⁰² A nők ki voltak tiltva a bursákból. Ennek ellenére 1519-ben egy lengyel diákot kaptak rajta, hogy éjszaka felvitt egy asszonyt a szállására. *Acta rectoralia* i. m. I. Nr. 797., 2478., 2480.; *Ptasznik, J.*: *Obrazki* i. m. 63.; *Jelicz, A.*: *Das alte Krakau* i. m. 206.; *Sroka, S.*: A magyar diákok mindennapi élete i. m. 11.; *Sroka, S.*: Každodenný život uhorských študentov i. m. 170.; *Štangová, R.*: *Krakovská Bursa Hungarorum* i. m. 41–42.; *Knoll, P. W.*: “A Pearl” i. m. 209.

¹⁰³ *Acta rectoralia* i. m. I. Nr. 2371.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 4087.

¹⁰⁴ *Szymborski, W.*: *O obyczajach* i. m. 26.

egyetemenként más-más formájú süveg (a négyszögletes *birettum* vagy a kerek *pileum*) tartozott.¹⁰⁵

A krakkói diákok öltözködését az *artes* fakultás 1415-ös törvénye szabályozta, amely szerint csak tógában mutatkozhattak.¹⁰⁶ A kar 1449-es szabályozása szerint csak azt lehetett megválasztani dékánnak, akinek volt rendes tálárja,¹⁰⁷ míg 1492-ben meghatározták azt is, hogy öltözetük fekete, egyházi legyen.¹⁰⁸ Az Acta Rectoralia adatai szerint leggyakrabban hosszú, fekete *tunica scholastica*-t hordtak felsőruhaként. Volt ünnepi és hétköznapi öltözetük, amelynek anyaga tükrözte viselője társadalmi állapotát. Ám a hallgatók viselete nem követte az előírtakat, mivel még az 1533-as ruhatörvény is azt írja le, hogy a tanulókat alig lehet megkülönböztetni a zsoldosoktól és udvaroncoktól, ezért a jogszabály megtiltotta a világi ruhák (rövid köpeny, kilógó ruhaujj, stb.) viselését, valamint a mesterek számára elrendelte, hogy megfelelő fejfedővel rendelkezzenek.¹⁰⁹

Azt, hogy az előírásokat mennyire (nem) tartották be hazánkfiak, az általuk elzálogosított, vagy még ki nem fizetett darabok hosszú sora mutatja. 1494-ben Abrudbányai Mártont azért büntették meg, mert tiltott, világi süvegben ment az egyetemre.¹¹⁰ Kassai Schinagel Márk – a híres asztrológus – 1469-ben egy krakkói szűcsnek tartozott egy mente és egy süveg árával, vagyis összesen 1 márkával és 8 lengyel garassal (majdnem két forint).¹¹¹ 1470-ben Privigyei András zálogba adta fekete cseh posztóból készült tunikáját, köpe-

---

¹⁰⁵ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1860.; *Ptaśnik, J.*: Obrazki i. m. 3–11.; *Wieruszowski, H.*: The medieval university i. m. 111–112.; *Tonk S.*: Erdélyiek egyetemjárása i. m. 109–110.; *Tompos Lilla*: Néhány szó a középkori gyermek- és diákviseletről. In: A magyar iskola első évszázadai (996–1526). Szerk. G. Szende Katalin – Tomka Péter. Győr 1996. 130.; *Rashdall, H.*: The Universities in Europe III. 385–393.; *Knoll, P. W.*: “A Pearl” i. m. 204–205.

¹⁰⁶ Statuta nec non liber promotionum philosophorum ordinis in universitate studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad annum 1849. Szerk. Joseph Muczkowski. Cracoviae 1849. XXIV.

¹⁰⁷ Statuta nec non liber promotionum i. m. XXVIII–XXIX.

¹⁰⁸ Conclusiones universitatis Cracoviensis i. m. Nr. 121.; *Szymborski, W.*: O obyczajach i. m. 26.

¹⁰⁹ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 3195., 3197.; *Karbowiak, A.*: Ustawy bursy i. m. 126–127.; *Ptaśnik, J.*: Obrazki i. m. 7–8.; *Barycz, H.*: Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego i. m. 645–646.; *Jeliczyński, A.*: Das alte Krakau i. m. 203., 206.; *Petneki Áron*: Krakkó. (Magyarok nyomában külföldön.) Bp. 2001. 130–131.; *Boroda, K.*: Studenci i. m. 211–218., 280–281.; *Szymborski, W.*: O obyczajach i. m. 26.

¹¹⁰ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1732.; *Haraszti Szabó P.* – *Kelényi B.* – *Szögi L.*: Magyarországi diákok i. m. 2975. sz.

¹¹¹ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 130.; *Haraszti Szabó P.* – *Kelényi B.* – *Szögi L.*: Magyarországi diákok i. m. 1487. sz.

nyét és báránybőr süvegét, összesen 1,5 forint értékben.¹¹² Egy tunika miatt volt adósa fél forinttal 1485-ben Erdélyi Sebestyén Erdélyi Péternek.¹¹³

Az egyes viseleti darabokat hazánkfiak sok esetben krakkói iparosokkal készíttették el, és gyakorta megtörtént, hogy fizetéskor épp nem volt náluk elegendő pénz. 1487-ben Kassai Briczer Jakab egy krakkói vargánál adósodott el 40 lengyel garassal (1,3 forint),¹¹⁴ 1494-ben Selmei János egy másik vargával 4 lengyel garasért (0,13 forint) csináltatta meg a saruját.¹¹⁵ 1472-ben Zólyomi Coch Jakab egy krakkói szabónak tartozott 4 lengyel garas híján 3,5 forinttal (3,37 forint),¹¹⁶ 1489-ben Brassói Lőrinc egy másiknak maradt adósa 13 és fél forinttal.¹¹⁷

Habár a szabályok tiltották és szigorúan büntették, a diákok fegyvert is viseltek, mégpedig leggyakrabban kardot vagy törőt.¹¹⁸ 1479-ben Fehérvári Miklós kardját említik,¹¹⁹ 1484-ben Körmöci Kristóf kardját vagy törét.¹²⁰ 1485-ben egy másik diák Körmöci Gáspár akarata és tudta nélkül elvette annak kardját.¹²¹ 1487-ben a már említett Esztergomi Pál volt diáktársa, Nyalkai Albert – a későbbi győri éneklőkanonok (1494–1514) és prépost (1514–1525), illetve sebastei püspök (1513–1525) – tartozott, mivel elvette társától a kardját,

---

¹¹² Acta rectoralia i. m. I. Nr. 243.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 1663. sz.

¹¹³ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 997., 1000. Erdélyi Pétert (*Petrus de Transilvania*) az Acta rectoralia Pókafalvi Péterrel azonosítja, de ezen kívül 9 (!) Erdélyből származó Péter is Krakkóban tartózkodott 1480–1485 között. Vö. *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 2124–2125., 2183–2184., 2267., 2271., 2366., 2370., 2466–2467. sz. Sebestyénnel kapcsolatban lásd 124. lábjegyzet.

¹¹⁴ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1115.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 2420. sz.

¹¹⁵ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1660.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 2804. sz.

¹¹⁶ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 266.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 1632. sz.

¹¹⁷ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1278.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 2442. sz.

¹¹⁸ Ezeket kevésbé használták fel a személyes konfliktusokhoz, inkább a viselet részének tartották. A Jeruzsálem Bursa statútumai szerint a diák csak engedéllyel tarthatta szobájában kardját, kését vagy más fegyverét. *Karbondiak, A.*: Ustawy bursy i. m. 106–107.; *Ptasnik, J.*: Obrazki i. m. 10–14.; *Boroda, K.*: Studenci i. m. 220., 281–282.

¹¹⁹ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 780.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 1975. sz.; *Sroka, S.*: Každodenný život uhorských studentov i. m. 170.

¹²⁰ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 954.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 2310. sz.

¹²¹ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 981.; *Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.*: Magyarországi diákok i. m. 2308. sz.

3 forinttal és 20 lengyel garassal (3,67 forint).¹²² A már szintén említett Zólyomi Coch Jakab 1475-ben egy lengyel diáknak tartozott lándzsája árával, 8 lengyel garassal (0,27 forint).¹²³

Jóllehet a Krakkói Egyetem számos magyarországi hallgatójának ismerjük életútját, sajnálatos módon azokról, akiket az Acta rectoralia több esetben említ, egyelőre keveset sikerült megtudnunk. Így például Szebeni Sebestyént számos esetben idézték a rektor elé (15 bejegyzésben szerepell), így az egyetemen eltöltött mindennapjait és költségeit részletesen ismerjük, ám további pályáját még nem sikerült feltárni. 1484 nyári félévében iratkozott be az egyetemre és 1493-ig tűnik fel a forrásokban.¹²⁴ Ismertek különféle adósságai (amelyek 14 forintra rúgtak).¹²⁵ Egy krakkói mester arra oktatta, hogy miként kell lanton játszani. Nem fizette meg neki 1488-ban az órákért járó négyforintnyi tandíjat.¹²⁶ Ugyanebben az évben maradt adósa egy krakkói vargának egy forinttal,¹²⁷ egy krakkói kocsmáros pedig hiába várta tőle a bor árát, 18 lengyel garast (0,6 forint). Nem keveset ihatott nála honfitársunk.¹²⁸ 1488-ban a már említett András borbélynál is megfordult, akinek a tőle megvett gyógyszer árával, fél forinttal maradt adósa.¹²⁹ 1489-ben a Jeruzsálem Bursa seniorának megsebzése ügyében tanúskodott.¹³⁰ Ebben az évben azért is megbüntették, mert más

---

¹²² Lásd 62. lábjegyzet. Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1122.; Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2281. sz.

¹²³ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 403., 420.

¹²⁴ Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2372. sz.

¹²⁵ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1098., 1141., 1145., 1198., 1220., 1275. A legutolsó adat 1489-ből (*Sebastianus de Septem castris, studens Cracoviensis*) valószínűleg Szebeni Sebestyénre vonatkozik, mivel a másik, ebben az időszakban Krakkóban tanuló erdélyi, Békési Sebestyén 1487-től a szabad művészetek borostyánkorszorúsa volt. Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2469. sz. Elképzelhető továbbá, hogy a feljegyzés Erdélyi Sebestyén (*Sebastianus de Transilvania*) egy tunikáért való, már említett tartozásáról Szebeni Sebestyénre vonatkozik, habár az Acta rectoralia Békési Sebestyénnel azonosítja. Lásd 112. lábjegyzet.

¹²⁶ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1140., 1143.

¹²⁷ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1155. Az adat (*Sebastianus, studens de Transsilvania*) valószínűleg Szebeni Sebestyénre vonatkozik, mivel Békési Sebestyén 1487-től a szabad művészetek borostyánkorszorúsa volt.

¹²⁸ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1191., 1193.

¹²⁹ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1214. Az adat (*Sebastianus Hungarus*) valószínűleg Szebeni Sebestyénre vonatkozik, mivel tudjuk, hogy 46 nap múlva újfent a rektor elé idézték.

¹³⁰ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1221.

lengyel diákokkal együtt éjnek idején kocsmákat látogatott.¹³¹ 1493-ben Szebeni Vincével volt peres ügye, mivel eladta Vince kardját fél forintért.¹³²

Az eddig felsorolt példák érzékeltetik, hogy a középkori diákélet nem sokban különbözött a maitól, ami a bor kedvelését és a szórakozást illeti, jóllehet az ügyek elintézését sokszor erőszakos úton oldották meg. Bár Rabelais úgy vélte, hogy a vad ösztönöket meg lehet fékezni munkával és tanulással, az eddig felsorolt ügyek jól érzékeltetik, hogy ez még nem sikerült a krakkói diák-seregnek.¹³³

EVERDAY LIFE OF STUDENTS FROM THE HUNGARIAN KINGDOM AT THE MEDIEVAL UNIVERSITY OF KRAKÓW

4,476 students can be identified – certainly or uncertainly – from the medieval Hungary between 1400 and 1526 at the University of Kraków, which means that almost the one fifth part of all the students originated from the Hungarian Kingdom. Due to the fortunate survival of the sources, not only the matriculation book and the list of the graduation at the faculty of arts are remained, but also the *Acta rectoralia*, which preserved the cases discussed by the rector's court from 1469. Out of the 2900 cases till 1526, 446 ones mention altogether 393 Hungarian students. The most files deal with debts, pledges and other money transactions or offences against the university's rules, but they contain numerous pieces of information about the everyday life, such as wine drinking and the conflicts of the Hungarian students with other nations or with the Hungarians themselves, etc. The best-known case happened on Holy Innocents' Day in 1507, when the Hungarians beat a Polish student according to a Hungarian custom, namely the older students can beat the younger ones to make this day memorable for them, to remember the Holy Innocents.

Keywords: medieval peregrination, students from the Hungarian Kingdom, University of Kraków, everyday life, university jurisdiction

Kulcsszavak: középkori peregrináció, magyarországi diákok, Krakkói Egyetem, mindennapi élet, egyetemi igazságszolgáltatás

---

¹³¹ Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1263., 1270. Az adat (*Sebastianus de Septem castris*) valószínűleg Szebeni Sebestyénre vonatkozik, mivel róla tudjuk bizonyosan a magyarországi Sebestyének közül, hogy ekkor a városban volt.

¹³² Acta rectoralia i. m. I. Nr. 1571.; Haraszti Szabó P. – Kelényi B. – Szőgi L.: Magyarországi diákok i. m. 2930. sz. Az adat (*Sebastianus de Septem castris*) feltehetően Szebeni Sebestyénre vonatkozik.

¹³³ A korabeli nem egyetemi, hanem alsóbb iskolákban tanuló diákok mindennapjai sem teltek másképpen Magyarországon. Vö. Erdélyi Gabriella: Szökött szerzetesek. Erőszak és fiatalok a késő középkorban. Bp. 2011. 81–96.